

K V E T A

Š K V A R K O V Á

K	E	Ď		
M	U	Ž	I	
P	L	A	Č	Ú
C	E	L	Ú	
N	O	C		

premedia

KVETA
ŠKVARKOVÁ

KEĎ
MUŽI
PLAČÚ
CELÚ
NOC

Kveta Škvarková
KEĎ MUŽI PLAČÚ CELÚ NOC

Druhé vydanie, www.premedia.sk

Copyright © Kveta Škvarková, 1995, 2016

Cover design © Dodo Dobřík

Slovak edition © Premedia Group, s.r.o.

ISBN 978-80-8159-381-9

SPRÁVA Z OBDOBIA UMIERANIA

UPROSTRED LETA

– *Je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre* – klamem si, a to klamstvo sa o chvíľu naozaj stáva pravdou. Potrebujem sa dostať do pozitívnej polohy, skúšam osvedčené. Akosi mi to tento raz nejde. Čo ma znepokojuje? Dano? Bol už dvadsiaty deň na svojom výlete a už sa mal ozvať. Napätie vo mne narastalo. Čo ak sa niečo stalo? Zazvonil telefón. Uchopila som ho okamžite. Ale nebol to Dano. Počúvala som akéhosi prísneho muža, ktorý sa snažil vychovávať ma rovnako ako už aj môj iný poslucháč pred ním. Potreboval si na adresu nášho rádia povedať svoje. Pokorne, ako sluhovia, počúvame nadávky zo všetkých strán. Keď potom náhodou chce niekedy niekto vyjadriť uznanie, akoby sme ho už ani nevedeli prijať. –*Je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre*. Nie poslucháč je príčinou toho, čo mi na moju nepokojnú strunu kdesi vnútri hrá. Ktosi mi položil na stôl niekoľko listov. Ešte počas telefonátu jeden otvorím. Tipujem, že ide o sťažnosť, hrúbka zásielky signalizuje, že môže obsahovať aj nejaké doklady. Druhý list mi je čímsi povedomý.

Hrubá obálka naozaj obsahuje aj doklady. A list.

– *Možno by to bola pre vás zaujímavá téma. Tie roky postihli celú našu rodinu...* Prehodím niekoľko strán a čítam na konci adresu – *Eva Poliačková, Čakajovce. Dnes mám päťdesiat rokov a snažím sa uveriť, že sa všetko konečne napraví, že sa nám niekto aspoň ospravedlní...* Oko mi padne na druhú obálku. Je ešte za-

lepená. Ten list ma niečím priťahuje. Vezmem útlu obálku do ruky, moje znepokojenie vzrastie, akoby som bola pri prameni. Moje meno, funkcia, redakcia, ulica, smerovacie číslo – všetko tak, ako podľa predpisov modernej korešpondencie má byť. Akoby sa mi list nechcelo otvoriť. Akoby otvorením tejto obálky malo sa čosi zmeniť. Akoby práve tento list bol príčinou môjho znepokojenia. Nie Dano na Sicílii. Zrak mi padol na rukopis Evy Poliačkovej. – *Vystáhnovať sme sa museli hneď, z jedného dňa na druhý sme sa ocitli v akejsi neznámej dedine. Dom, kde sme sa ubytovali, bol asi nejaký sklad, chýbala v ňom podlaha, okná bez skla, uprostred piecka, malá železná, strašne sa z nej dymilo, keď mama prikladala nejaké mokré drevo. Veľmi dobre sa na to pamätám. Bol to deň, v ktorom sa našej rodine stalo čosi strašné, čo som si ja nevedela vysvetliť, otec stále kamsi bezradne chodil a vždy sa vracal sklamaný, mama plakala, my so sestrou sme sa báli. Bolo treba zmieriť sa s tým, že už niet pohodlného života v meste, že treba žiť tu. Otec mi vtedy vysvetlil, že je taký režim, taká vláda.* – Atakďalej. Ako v množstve iných listov, ktoré som na túto tému do rádia dostávala.

Konečne som rýchlo otvorila druhý list. Obálka sa rozdrapila uprostred. Prečítala som pár riadkov a najprv som nerozumela. Znovu som pozrela na obálku, bolo na nej naozaj napísané moje meno. Čosi mi bolo povedomé a netrvalo dlho, kým som si uvedomila, že je to anonym.

Ten istý, čo iba nedávno prišiel na Jánovu adresu. Vtedy, keď som v rádiu postúpila. Možno to niekto hodnotil ako úspech a chcel jeho hodnotu znížiť, čo

ja viem. Ján túto špinavú informáciu o mne odbil jediným slovom.

Takže – hra pokračuje.

Pätnásť riadkov oplzlého textu ma privádza do zúrivosti. Aké jednoduché je napísať anonymný list. A aké jednoduché je dostať ho. Píše niekto, kto ma pozná. Dlho a dobre. Nemá ma rád. Možno mi niečo závidí, ale čo? Chce mi spôsobiť bolesť, vyvolať vo mne strach a obavy, zhnusenie?

Podarilo sa.

Keď opäť zazvoní telefón, pomyslím si len na Dana.

– *Páči sa mi tvar toho ostrova*, – vysvetľoval pred mesiacom, nehádala som sa. Ján ihneď vyjadril svoj súhlas, podporu a hrdosť na syna.

Mne ostal priestor len na strach.

Ale nebol to Dano.

– Prídeš po mňa? – počula som v slúchadle Jána.

– Som nejaký utáhaný.

Nebolo to v tomto období po prvý raz, čo sa Ján sťažoval na únavu. Akoby to bola podvedomá sebaobrana, reagovala som stále akosi povrchno. Aj keď som si vždy práve vtedy, keď prejavil únavu, všimla v Jánovej tvári akúsi šedosť, akoby sa ho tohto leta nechytalo slnko. Pocítila som vzdialené zvieravé sucho v krku, také, čo sľubovalo, že sa ešte ozve. Ako dobre, že to boli iba prchavé momenty. Chcela som byť čo najskôr pri Jánovi.

– Idem hneď, – povedala som rýchlo a pobalila som sa.

– *Je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre*, – hovorím si do kroku a keď si sad-

nem za volant, poviem si na Škvoreckého spôsob –
a teraz Iguassú!

Predstava vody, množstva vody ma upokojovala. Vodopády na Iguassú bol sen. – *Tam pôjdeme my dvaja*, – rozhodol sa vtedy Ján, – *za odmenu za to, že som taký macher*. – Myslel to ironicky, a mne sa zdalo, že nemá radosť z výhry v konkurze, že ho už akosi vôbec nezaujímá možnosť realizovať sa. Akoby sa mu už nežiadalo nijakého cieľa, akoby ho to vôbec nelákalo, nechcelo sa mu už ani len natiahnuť ruku, načo?! Urobiť si radosť na chvíľu? Všetko, čo sme chceli, prichádzalo akosi neskoro. Aj Iguassú. – *Oveľa radšej by som už len profesionálne hral bridž. Predstav si, jachta, Bahamy, týždeň sa plavíš a nerobíš nič iné, len hráš*. – Keď to hovoril, myslel to v podstate vážne, už sa mu veľmi nechcelo byť dôležitým. Naozaj všeličo prichádzalo neskoro. – *Je to pekne primitívne*, – povedala som pokrytecky, lebo na jachte pri Bahamách sa chcelo plaviť aj mne. – *Chcem presne tieto primitívnosti*, – povedal Ján. – *Dobre, tak najprv musíš byť riaditeľom. Nikdy nebudeš vedieť, čo vlastne chceš*, – pérovala som ho. Prichytila som sa, že sa usmievam, takže predsa len – *je mi dobre, je mi dobre, je mi dobre*. Ďalej som si predstavovala Iguassú. Aj seba, aj Jána. Ako odvážne skáčeme do vôd vodopádu. Vydržalo mi to až po Jánov výskumák.

Keď som vstúpila do prítmnia knižnice, kde Ján premietal diapozitívy z pokusov simulovaného požiariu pocítila som, ako vždy, uvoľnenie, medzi týmito ľuďmi som sa cítila slobodnejšie. Diapozitívy som poznala, ich účinnosť si Ján najprv odskúšal na

mne. Fascinovalo ma to. Tak, ako v tejto starej šachte v niekdajšej uhoľnej bani, ktorú práve premietali na plátne, lebo tam to všetko skúšali, mohla za určitých podmienok zhorieť káblková sála atómky. Kto si poznamenal, že je najvyšší čas zmeniť výskumák na požiarnu zbrojnicu, lebo podmienky sú splnené a páni výskumníci sa začali baviť. Po svojom. Vždy dobre. Ján ma zbadal a kývol mi, že už ide. Vedela som, že to tak hneď nebude. Na plátne sa objavila žirafa, rád ju zaraďoval medzi ostatné obrázky. Obzrel sa dozadu, či ma to pobavilo.

– Nie sú tvoje názory príliš zelené na tú novú funkciu? – nadhodila som, keď sme už schádzali po schodoch.

– A mimochodom, čo je to JEHAS? – pýtam sa.

Ján sa uchechtol:

– Jadrových elektrární hasiči.

– Úžasné...

Ján vyzeral pobavene. Ale nebol veľmi vo svojej koži.

– Odvez ma ty, – navrhol pri aute. – Som unavený. Tentoraz ma jeho zmienka o únave fyzicky zaboľela. Zdalo sa mi, že má starosti.

– Dano nevolal, – pripomenula som.

– Neboj sa, do večera sa ozve.

Čakala som, že sa ma Ján opýta, tak, ako obyčajne, – *a čo ty, čo máš nové*, – a ja by som povedala – *Som nešťastná, dostala som anonymný list, cítim sa ako najposlednejšia handra na svete*. – Ale Ján sa neopýtal. Možno sa obával, že keď sa opýta, spustím o politike a to už vôbec nechcel počúvať.

Pohla som sa z križovatky na zelenú až keď na mňa ktosi zo zadu zatrubil. Pozrela som sa na Jána. Opieral sa hlavou o operadlo. Mal zavreté oči. Bolo to dosť nezvyklé a aby predbehol moje obavy, obrátil sa ku mne a usmial sa.

SEPTEMBER

Jánove topánky boli v predsieni rozhodené tak ako obyčajne, možno ešte provokatívnejšie, sako ledabolo zavesené na pútku. Dnes ma to akosi nezaujalo ani nenahnevalo. Vbehla som do izby, chcela som sa k nemu pritúliť a povedať – *je mi nanič, je mi odporne, pozri, prečítaj si, podel' sa so mnou o ten hnus*, – bol to už druhý anonym, čo som si musela prečítať, tento bol doplnený obrázkami povystrihovanými z nejakých obscénnych časopisov. Chcela som povedať – *prečítaj si to, bude mi možno ľahšie*. – Ján ležal iba tak na váľande a pozeral do stropu. – Je ti niečo? – pýtam sa ustrašene a ľahnem k nemu. Položím mu hlavu na ľavé plece, presne tam, na to jediné moje správne miesto, a objímam ho ľavou rukou a ľavou nohou. Moja ľavá noha prekryje miesto jeho rozkroku. Teraz by mal Ján podľa zabehaných pravidiel povedať – *ak ma okamžite neprestaneš obťažovať, budem to považovať za provokáciu a uvidíš čo nastane!* – A ja by som mala povedať – *ešte si nenarátal do troch*, – ale Ján nezareagoval smiechom tak, ako mal.

– Stalo sa niečo, nie ti je dobre? – pýtam sa ešte raz.

– Som unavený. Veľmi unavený.

– To je to ranné vstávanie, nie si zvyknutý. Čert ti bol dlžný zamestnať sa tak ďaleko od domu.

Ján hľadá do stropu.

– Tá únava, to je niečo iné.

Nevenujem tomu pozornosť, ale ani nevyťahujem môj problém s listom, hoci zase sa ja k slovu nedostanem. Problémy sa iba nadhadzujú, druhý sa o ne nezaujíma. Napáli ma to, ale viem, že prekonáva bolesť, ten kĺb ho otravuje už pridlho, ešte, že sa dal nahovoriť na pani Karolu. Muselo ho to riadne boľieť, keď súhlasil. Ale lekár už viac urobiť nevedel. Karola naozaj prišla. Podali si ruky, chvíľu sa mi zdalo, že Ján nepovolí, no predsa si len ľahol na brucho a bolo mu všetko jedno.

Jej ruky pracovali s istotou a vzbudzovali dôveru. Vtierať mu do kože zapáchajúcu zmes bylín, vyľuhovaných v pravej domácej slivovici. Razilo to írečito, ale verila som tomu. Tie isté ruky nedávno čarovali okolo mojej hlavy, priam som cítila ako pérujú na pružinách, čo mi vyžarovali z mozgu. A ona ich stláčala a zatláčala späť, aby tam, keď sa im zmenšil priestor, stratili rozpínavosť. A bolesť ustala. Bolesť, aj strašná mora. Mohla som spať. Tvrdo, sladko, celú noc. Nechcelo sa mi veriť, ale skúsenosť kázala iné. Tak nech sa teraz ukáže ešte raz.

Nič som Karole dopredu nepovedala, keď som ju viezla k nám za Jánom. Nič o tom, čo povedal doktor. Vie, že má utíšiť bolesť, Jána to ponižovalo, nechcel psychotroničku. Ale potom povedal – *dobře, nech přide!* – Ktovie, či Karola cítila, že ju nechce, že ju neuznáva. Stála nad zadkom či kole-

nom nejedného seabedomého vedca, rozprávala ako ich vyliečila, vyšklbla spod kosy smrti, napriek tomu, že jej neverili a nechceli sa podvoliť a dnes chodia o palici.

Aj keď Karola nevedela nič bližšie, ruky sa jej zastavili pri pravom stehennom kĺbe, presne tam, na bedrách, na krížoch.

– Tu to je, – čarovala.

Ján jej ani teraz neveril a v podstate sa cítil ponížený, že s tým všetkým súhlasil. Hrdinovia sme dovtedy, kým nás nič nebolí. No toto bolelo, pekne bolelo, neuveriteľne a naliehavo sľubne. Koxartróza, na ktorú nič nezaberá. A svoje pridáva ešte teplota z chrípky. Je to z chrípky? A prečo neustupuje ani chrípka, ani teplota, ani bolesti? Karola masíruje Jánov zadok usilovne, tak usilovne, že si veľmi, veľmi želim, aby to malo účinok. No nepreskočí medzi nimi iskra porozumenia. Keď ju odprevádzam, povie:

– Nie je tam nič zlé, keby bolo, cítila by som to vyžarovanie inakšie.

Ako vždy, vytiahla z kabelky zapaľovač a plameňom spálila zlo, čo sa jej nazbieralo do dlaní pri práci.

Ján sa začal pozorovať. Prestane bolieť, či neprestane? Na druhý deň s pocitom víťaza povedal, že bolesť týmto stredovekým čarom neodolala.

OKTÓBER

V októbri sa ma začal zmocňovať nepokoj. Prena- sledovali ma sny so zvláštnou príchutou. Najčastej- šie sa mi snívalo, že sa hráme na slepú babu. Hra sa začínala tak, že sme zaväzovali oči pánubohu. Pán- boh sa hral s nami, s celou tou našou spoločnosťou známych, čo sme sa príležitostne stretávali. Ktosi ho rozkrútil, jeho rúcho – vlastne akási nemocnič- ná nočná košeľa siahajúca pod kolená – rozvinulo sa skoro ako zvonová sukňa, aj brada mu viala. Keď sa zastavil, trocha sa pomotal, natiahol ruku a uká- zal na Jána. – TY, – povedal mu. Nepáčilo sa mi to a namietla som – VIDÍ, podišla som k nemu, prizrela som sa mu pod bielu šatku uviazanú cez oči a stiah- la viac na nos. – TERAZ SKÚS, – vydala som príkaz a rozkrútila som ho. Ale všetko sa zopakovalo, uká- zal na Jána a on zostal v rozpakoch.

Vždy vtedy som sa zobudila. Realita, ktorá ma ako prvá prebrala k životu, bola Jánova chrípka. Trvala už skoro dva mesiace. Ján denne cestoval a zúfalo prekonával únavu. Vyšetreniam venoval deň a disciplinovane užíval tabletky. Bolesť v stehennom kĺbe odolávala všetkému, lekári vyslovovali neurčité diag- nózy. Prestala som im veriť a vyhľadala som Evu. Týž- deň odvtedy, čo sa Ján stal jej pacientom, vstúpila do nášho bytu s ružou v ruke. Dostala ju pri návšte- ve iného chorého. Ján bol prekvapený jej neohláse- ným príchodom. Bolo nám jasné, že prišla ako lekár.

– Budeš musieť ísť do nemocnice. Hneď zajtra, už som ti to vybavila.

Zaskakuje ma jej nespochybniteľné rozhodnutie, ale spolieham sa na ňu. Ide mi o to, aby vyslovila jasnú, pravdivú diagnózu. V podvedomí očakávam, že bude priaznivá. Iba letmo zachytím Jánovu tvár, nezračí sa na nej nijaký strach, ani otázka, ani prosba, všetko prebieha tak ako má, spoločensky a veľmi rýchlo. Skôr než si ktokoľvek z nás stačí uvedomiť, či sa nám nemocnica hodí alebo nie, či teraz alebo až inokedy, Eva sa odoberie do kúpeľne. Idem s ňou, chystám sa za každú cenu dopátrať pravdy, vymanévrať to tak, aby som sa dozvedela všetko, čo potrebujem vedieť. Aj Eva však chce byť chvíľu so mnou sama. Odteraz sa stávam tou výsadnou osobou, ktorá bude o všetkom informovaná. Ukazuje mi, aby som privrela dvere. Ešte stále nič nechápem. Len kdesi v krku sa niečo vo mne prieči. Asi tomu, aby sa pohol čas, lebo nasledujúca chvíľa bude v mojom živote novou etapou. Nechce sa mi do nej.

– Je to nádor. Rýchly malígny nádor. Podľa všetkého na pečeni. – Eva vysloví tie slová ticho, jasne, vecne.

Ani som nemusela položiť otázku, moje predstavy o tom, že o informáciu treba bojovať, neplatia. Ale iba v mojom prípade. Automaticky podávam Eve uterák. Krutosť tohto a iných podobných oznamov okúsim ešte v rôznych podobách. Keby ho bol vyslovil niekto iný ako Eva, mohla by som pochybovať, hľadala by som iného a potom ešte ďalšieho doktora, lebo by som o ich poznaní pochybovala. Ale Eve verím, vybrala som si ju, teraz to musím uniesť.

Je to nádor.
Rýchly malígny nádor.
Podľa všetkého na pečeni.

Z takého definitívneho výroku, čo znie ako matematický dôkaz, či fyzikálny zákon, som zaskočená. Nedostala som žiadnu šancu na postupné prijímanie ortieľa. No aj tak je myseľ úžasne zariadená, sebaobránné prvky sa uplatnia milosrdne, aj keď na zlomok sekundy. Ešte prv ako vysloví slovo, ktorým sa začína druhá veta, zmierim sa s nádorom. Nádor je bežná vec, vyoperuje sa a hotovo. Možno – to je už tá druhá veta – dokončiť uvažovanie nad tou predchádzajúcou je však výsmech. Malígny nádor, to je už veľmi jasná reč. Ak sa ešte dá kalkulovať, tak len s možnými odpoveďami na otázku, čo znamená to RÝCHLY. Rýchlo sa vyvinul? Alebo sa rýchlo ešte len vyvíjať bude? A čo je to rýchlo? Týždeň, dva? Mesiac či rok? Nádor na pečeni. Aj to všetko málo, čo z anatómie viem, svedčí o tom, že ide o jednu z najhorších diagnóz.

Vlastne sa už nemám čo spýtať, neostala ani medzierka možností krížovým výsluchom ubezpečiť sa, že lekár nemohol, nebol schopný vyhnúť sa mojím otázkam a musel o veci povedať všetko.

– Je to isté? – snažím sa položiť otázku pevným hlasom.

– Je to isté.

Eva ani nezaváha. Absolútne zneužíva to, že mne môže a musí povedať pravdu, že mňa šetriť nemusí. Cítim k nej na chvíľu akýsi nový vzťah, čosi ako ne-

návisť, čo nechcem pripustiť, ale je to tak. Ak nenávisť cítim, tak potom preto, že mi pravdu nedávkovala po kvapkách. Možno aj preto, že mi ju vôbec povedala, a ja som takú pravdu ani len nepredpokladala. Nevieťm ju prijať, nechcem ju, odmietam a pritom sa jej budem musieť ujať ako bezprizorného dieťaťa, ktoré nikto na svete nechce. Pritom by som mala poctívať istú ľudskú výhodu. Veď tá pravda sa netýka bezprostredne mňa. Hoci, nemohla by som ju precítiť hlbšie, keby bola o mne. Iba keby ma prepadol strach. Ako zvládne takúto skutočnosť moje okolie, ktoré takouto nečakanou informáciou zatažím...

Lenže teraz ide o mňa iným spôsobom. Či chcem alebo nie, som tá najpovolanejšia zvládnuť práve takéto životné situácie. Chcem celé bremeno zobrať celkom na seba. Je to bremeno zodpovednosti za seba, ale aj za Jána a je to aj zodpovednosť za jeho zodpovednosť. Jeho postoje a rozhodnutia budú odteraz na mne. Keby šlo o iný obsah, bola by to možno krásna zodpovednosť.

Takto je to teda. RAKOVINA. Aká banálna vec. V priebehu roka túto diagnózu oznámia osemdesiatim miliónom ľudí na svete. Prečo som si na rakovinu ani len nespomenula, uvažujem, ešte včera to bola koxartróza, potom označili chorú obličku. Asi ma pomýlila bolesť. Rakovina vraj nebolí. Na začiatku. No odmietaná diagnóza je teraz tu. Je u nás, doma, potvrdená výnimočnou krvnou skúškou. Ešte deň, ešte dva, ešte týždeň sme mohli žiť v nevedomosti, keby ju Eva neurobila. Mohli sme aspoň krátko veriť závodnému lekárovi. Aj on má svoj podiel viny.

Keby bol dobrý lekár, mohol všetko zistiť skôr. Cítim, ako vo mne narastá hnev. Je to hlúpy, prízemný hnev, identifikujem ho ako lútosť. Nemôžem nikoho označiť ako vinníka, nemôžem to nikomu prišit. Ale ktosi by predsa len mal niesť zodpovednosť, – kričím sama v sebe. Z bezmocnosti, ktorej je vo mne plno, strácam súdnosť. Vidím iba absurdné postavenie, do ktorého sme sa dostali. – *Rýchly maligny nádor*, – hučí mi v hlave. – *Rýchly maligny nádor!* – To znamená, že – Ján čoskoro zomrie? Opäť mi sťahuje hrdlo. V zrkadle vyhladáam Evin pohľad. Vyzerá unavene. Vo vlastnej tvári čítam úžas. Eva vidí, že som pochopila. Tam, kde sme teraz, je cieľ. Dosiahli sme ho priskoro. Uvedomujem si, že som práve rozlúštila ten dosť dlho podvedome potláčaný pocit. Bol to strach z toho, že úspech, a dokonca aj trochu šťastia, ktoré nás v poslednom čase obklopilo, si žiada svoju daň.

Údiv a sklamanie, hnev a nevyšloviteľnú bolesť sťahujem z tváre. Predpokladaná pravda sa predbežne Jánovi zatají.

ZAČIATOK NOVEMBRA

Všetko postupuje veľmi rýchlo. Dvaja, potom traja a neskôr až štyria lekári si overujú svoju pravdu. Každý inú. Rektálne vyšetrenie, raz, dva razy, tri razy a na druhý deň zas. Krvná skúška ráno, večer, zajtra opäť. Ján ešte stále nevie nič, ba nevšímne si ani, že na ordinácii lekárky je napísané, že je ordinárom pre onkologické ochorenia.